

HUDEBNÍ SVĚT FRANTIŠKOVÝCH LÁZNÍ

Franzensbader Musikwelt
Music world of Františkovy Lázně

Společenský a hudební život ve Františkových Lázních byl dříve určován sezónním provozem lázní. Každý podzim opouštěli město nejen lázeňští hosté, ale také mnozí sezónní zaměstnanci, lázeňští lékaři a hudebníci. Během zimní sezóny často hráli v jiných orchestrech v Čechách, ve Švýcarsku ale i v jihotyrolském Meranu. Teprve v květnu se pak vraceli zpět do Františkových Lázní, jejichž ulice a parky zatím tiše čekaly na příchod jara. Náladu čilých příprav před zahájením sezóny zachytil Alois John, vlastivědný badatel původem z Horních Loman, v dubnu 1889:

„Z arkýřů a balkonů, kde jindy v zasněném klidu unaveně rozjímají dámy z celého světa, se do ulic snášejí veselé žerty a šibalský smích pěkných děvčat... Malá divadelní bouda [myšleno je staré divadlo z roku 1868, jež bylo roku 1928 nahrazeno současnou stavbou 1] je otevřena dokořán a já se procházím po malém, tmavém jevišti, na němž se v doprovodu svěží valčíkové hudby odehrávají operety. Lázeňský park je tichý a krásný ve svém poklidu. Hudební pavilon 2 je stále ještě opuštěný, zato okřídlení pěvci již s předstihem koncertují a bezstarostně si pískají, jak jim zobák narostl. Také sál společenského domu 3 se svou rozvernou krásou, toto místo bujarých dostaveníček, koncertů a centrum letní zábavy, stále ještě mlčí.“

Na zmíněných scénách Františkových Lázní koncertovali již před více než sto lety světoznámí sólisté i „záračné děti“. Jejich vystoupení, ať již sólo či v doprovodu lázeňského orchestru, představovala vrcholné hudební události lázeňské sezóny. Jedním z příkladů je světově proslulý pianista Rudolf Serkin, který se v roce 1903 narodil v Chebu a již ve věku pouhých pěti či šesti let poprvé koncertoval ve Františkových Lázních. Zdejší sbormistr Hans Kernich jej také učil základům harmonie a hudební teorie.



Das Gesellschafts- und Musikleben Franzensbads war früher durch den saisonalen Kurbetrieb geprägt. Jeden Herbst verließen Kurgäste, aber auch viele der Saisonarbeiter, Brunnenärzte oder Musiker Franzensbad. Sie spielten während der Wintersaison oft in anderen Orchestern in Böhmen, in der Schweiz oder auch in Meran und kehrten erst im Mai zurück nach Franzensbad, dessen Straßen und Parks bis dahin still auf das Kommen des nächsten Frühlings warteten. Die Stimmung eifriger Vorbereitungen vor dem Anbruch der Saison überliefert eine Schilderung von Alois John, einem aus Oberlohma (Horní Lomany) stammenden Heimatforscher, vom April 1889:

„Von Erkern und Balkonen flattert lustige Scherzrede und Gelächter hübscher, schelmischer Mädchen herab, wo sonst müde Welt Damen in träumerischer Ruhe sannen... Die kleine Theaterbude [gemeint ist das alte Stadttheater von 1868, das 1928 durch das jetzige Gebäude ersetzt wurde 1] steht sperrangelweit offen, ich schreite über die dunkle kleine Bühne, wo die Operette mit prickelnder Walzermusik ihr Wesen treibt. Still und schön in seiner Ruhe steht der Kurpark. Der Musikpavillon 2 ist noch verlassen, dafür konzertieren vorläufig die Natursänger, ganz muntere und fidele Burschen, die pfeifen, wie ihnen der Schnabel gewachsen. Auch der Kursaal 3 in seiner heiteren Pracht, die Stätte froher Reunions, Konzerte, das Zentrum hochsommerlicher Vergnügen ist noch still.“

Auf den genannten Bühnen Franzensbads traten bereits vor mehr als hundert Jahren Solisten wie auch musikalische Wunderkinder mit dem Kurorchester oder solo auf und schufen sommerliche Höhepunkte in der Kurstadt. Ein Beispiel stellt der weltberühmte, 1903 in Eger (Cheb) geborene Pianist Rudolf Serkin dar, der als Fünf- oder Sechsjähriger sein erstes Konzert in Franzensbad gab. Die ersten Gesetze der Harmonielehre lehrte ihn der Franzensbader Chorregent Hans Kernich.



The social and music scene in Františkovy Lázně used to be determined by the seasonal operation of the spas. Every autumn, it was not only the spa guests who left the spa town, but also many of the seasonal workers, spa doctors and musicians. During the winter season, they played in different orchestras in Bohemia, Switzerland as well as South Tyrolean town of Merano. Not sooner than in May did they start to return back to Fran-

tiškovy Lázně, whose streets and parks silently waited for the return of spring. The atmosphere of the lively preparations before the Spa season opening, was captured by Alois John, a natural historian originating from Horní Lomany, in April 1889:

“From bay windows and balconies, where usually ladies from all over the world are contemplating in a dreamy calm, the merry jests and mischievous laughter of pretty maids descends onto the streets... A small theatre shed[meaning the old theatre from 1868, which was replaced by the current building in 1928 1] is wide open and I can walk around a dark and small stage, where operettas are being performed, accompanied by lively waltz music. The spa park is quiet and beautiful in its tranquillity. The music pavilion 2 is still abandoned, but ‘winged singers’ are already giving concerts and carelessly chirping from their beaks the way they were born. Also, the hall of the social building 3 with its expansive beauty, this place of exuberant rendezvous, concerts and the centre of summer entertainment, is still silent.”

On the before mentioned stages of Františkovy Lázně, world-known soloists as well as “wonder children” performed more than a hundred years ago. Their performances, whether as soloists or accompanied by a spa orchestra, represented the peak musical events of the spa season. One such example was the world-renowned pianist Rudolf Serkin, who was born in Cheb in 1903 and gave his first concert in Františkovy Lázně at the age of just five or six. The local choirmaster, Hans Kernich, also taught him the basics of harmony and musical theory.

ZAHÁJENÍ LÁZEŇSKÉ SEZÓNY

Auftakt zur Kursaison
Spa season opening
Teprve s příchodem května lázně znovu oživaly. Hudební doprovod slavnostního žehnání pramenů, jež se tradičně konalo 16. května, v den svatého Jana Nepomuckého, obstarával po desetiletí františkolázeňský **mužský pěvecký spolek „Liederkrantz“** založený



roku 1861. Tradice svěcení pramenů zůstala zachována – tato významná slavnost se dnes koná vždy o třetí květnové sobotě.

K úkolům mužského pěveckého spolku patřily rovněž hudební zdravotice pro významné hosty při jejich příjezdu do lázní a také vystoupení v rámci nejrůznějších slavností, jakými byly narozeniny císaře Františka Josefa, spolkové oslavy, benefice nebo žehnání novým stavbám. „Liederkrantz“ tak například zpíval při odhalování Goethova pomníku 4 v září roku 1906.

První sbormistr spolku Anton Horner podporoval bohatý hudební život a dokázal pro hudbu nadchnout dospělé i mládež. Působil jako varhaník a regenschori františkolázeňského farního kostela 5, vyučoval hudbu na místní lidové škole, dával soukromé hodiny a zároveň byl sólovým violistou lázeňského orchestru.

Erst im Mai lebte die Kurstadt wieder auf. Der 1861 gegründete Franzensbader Männergesangverein „Liederkrantz“ bestritt in vielen Jahrzehnten die musikalische Gestaltung der feierlichen Brunnenweihe, die alljährlich am 16. Mai, dem Tag des heiligen Johannes Nepomuk, stattfand. Diese Tradition blieb erhalten – bis heute findet die Brunnenweihe jährlich am dritten Maisamstag statt.

Weitere Aufgaben des Männergesangvereins waren Begrüßungsständchen für prominente Kurgäste oder Auftritte bei diversen Feierlichkeiten, etwa zu Geburtstagen des Kaisers, Vereinsfesten, Benefizen oder zur Einweihung von Denkmälern. So begleitete der „Liederkrantz“ auch die Enthüllung des Goethebrunnens 4 im September 1906.

Der erste Chormeister des „Liederkranzes“, Anton Horner förderte ein vielfältiges Musikleben und begeisterte Jung und Alt für Musik aller Art. Er wirkte als Organist und Regens Chori der Franzensbader Pfarrkirche 5. Seine Stelle des Musiklehrers an der Volksschule verband er mit privatem Musikunterricht und einer Solisten-Tätigkeit als Bratschist im Kurorchester.

Only with the arrival of May, did the spas once again come to life. The musical accompaniment for the ceremonial blessing of the springs, which traditionally took place on 16th May, the day of St. John of Nepomuk, was for decades provided by the **men’s sing-**



ing association of Františkovy Lázně “Liederkrantz”, founded in 1861. The tradition of blessing the springs has been preserved – nowadays, this important festivity takes place on the third Saturday in May.

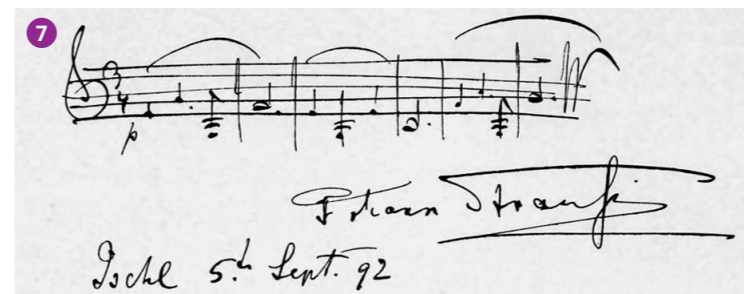
Among the duties of the men’s singing association, also belonged a musical salutation to important guests upon their arrivals to the spa town and also performances during various celebrations, such as Emperor Franz Joseph’s birthday, social celebrations, benefices or blessing new buildings. “Liederkrantz” sang, for example, during the unveiling of the Goethe Monument 4 in September 1906.

The first choirmaster of the singing club, Anton Horner, supported the rich musical life and he managed to enthuse adults as well as youth through music. He worked as an organ player and church choirmaster in Františkovy Lázně parish church 5, he taught music in the local music school, gave private lessons and at the same time he was a soloist viola player for the spa orchestra.

LÁZEŇŠTÍ HOSTÉ Z ŘAD SLAVNÝCH HUDEBNÍKŮ

Berühmte Musiker als Kurgäste
Spa guests from a row of important musicians

Františkovy Lázně jsou již více než dvě století lázněmi světové úrovně, které navštívila řada významných hostů. Mezi nimi



také **slavní hudebníci**. V roce 1812 zde o vyléčení tinnitu usiloval Ludwig van Beethoven. „Komponista z Vídně“ tehdy bydlel v domě „U Dvou zlatých lvů“ 6. Během pobytu v českých lázních složil svou 8. symfonii v F-dur. Také skladatelé Friedrich von Flotow, Clara Schumann a Johann Strauss syn trávili léto ve Františkových Lázních. Pamětní deska na domě „Město Petrohrad“ 7 připomíná pět Straussových pobytů ve Františkových Lázních. Roku 1884 zde složil slavný Císařský valčík, jehož prvních šest taktů v roce 1893 věnoval Františkovým Lázním u příležitosti 100. výročí jejich založení.

V červenci 1847 se Františkovy Lázně staly místem jedinečného setkání celé řady slavných osobností, k nimž patřili též tři významní hudebníci. Dne 6. června se v domě „U Rakouské císařské koruny“ 8 ubytoval italský komponista a penzionovaný generální hudební ředitel Berlínské opery Gaspare Spontini. Z oken tohoto domu jistě mohl 17. června sledovat velkolepé uvítání bavorské královny Terezy stejně jako příjezd rakouského arcivévodky Štěpána v neděli 4. července. Následujícího dne se v domě „U Tří zlatých růží“ ubytoval „pan Konradin Kreutzer, kapelník z Vídně“ 9. Začátkem července do Františkových Lázní dorazil také Spontiniho nástupce ve vedení Berlínské opery, Giacomo Meyerbeer, který si pronajal pokoj v dnes již nestojícím hotelu „Císař rakouský“ 10. Ve stejné době ve městě pobýval hrabě Auersperg, známý pod svým literárním pseudonymem Anastasius Grün. O přítomnosti známých skladatelů ve Františkových Lázních se zmínil v dopise své ženě ze dne 2. července 1847: „...včera večer sem dorazil též Meyerbeer, mně osobně velmi příjemný lázeňský host, a také Spontini je již delší dobu zde. Kéž by přítomnost těchto hudebních celebrit alespoň trochu přispěla ke zlepšení a povznesení zdejší lázeňské hudby, jejíž obligátní dostaveníčka téměř každou hodinu trýzní můj sluch...“

Seit mehr als zwei Jahrhunderten ist Franzensbad ein Badeort von Weltrang. Unter seinen illustren Kurgästen finden sich berühmte Musiker. 1812 versuchte Ludwig van Beethoven hier seinen Tinnitus zu

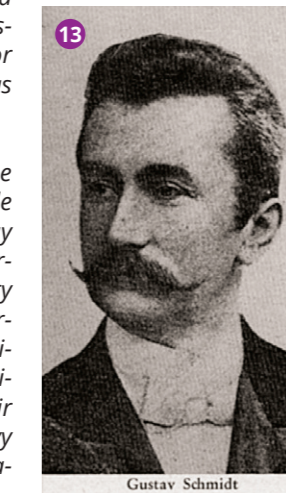




HUDBA

Musik
Music

arrival or bid farewell at their departure from the spas by Cheb bu-
glers. Furthermore, there were performances of the Empire and Royal
army music band from Cheb and the Cheb sharpshooters' band.
In the 40s of the 19th century, the town of Cheb hired a spa band for
the first time consisting of eight musicians. With the introduction of
a music tax in 1857, it was then possible to increase the ensemble to
a twenty-member **spa orchestra**, which played regularly every morn-
ing nearby the Franz Spring 11, before midday in a spa park and in
the afternoon by the Salty Spring 12 from May until halfway through
September. Conductors appointed to Františkovy Lázně were masters
in their field. Under the baton of Theodor Tomášek, Alfred Oelschlegel,
Gustav Schmidt and Maximilian E. Thamm, the orchestra gradually
increased its repertoire and it gained
a good reputation even within profes-
sional circles. In 1933, a new stage for
the symphonic orchestra concerts was
built in Westendpark 13.



In spite of the historical upheavals in the
20th century, the tradition of promenade
music continues to this day. From May
until September the orchestra, number-
ing seventeen musicians, performs every
Sunday afternoon in the Municipal Gar-
dens. Besides numerous concerts of vari-
ous genres, which are held in the Muni-
cipal Theatre, Imperial Spa 14 and open-air
concerts, the musical life of Františkovy
Lázně is also enriched by brass-band pa-
rades accompanied by majorettes.



Vydal: Destinační a informační agentura Františkovy Lázně, z. ú.
v roce 2023. www.frantiskovy-lazne.info
Text: Ulrike Zischka a Štěpán Karel Odstrčil

krúžích. V roce 1933 bylo ve Westend parku dokonce vybudováno
nové podium pro symfonické koncerty 13.

Navzdory historickým zvratům 20. století tradice promenádní
hudby pokračuje dodnes. Od května do září vyhrává každou ne-
děli odpoledne v Městských sadech orchestr čítající sedmáct
hudebníků. Vedle četných koncertů nejružnějších žánrů, které se
pořádají v městském divadle, Císařských lázních 14 či pod širým ne-
bem, obohacují pravidelně hudební život Františkových Lázní také
pochody dechových kapel v doprovodu mažorettek.

In den ersten Jahrzehnten nach 1800 begrüßten und verabschiedeten
die Egerer Stadtpfeifer die ankommenden und abfahrenden Kurgäste.
Überliefert sind auch Auftritte der Egerer Schützenkapelle und der k. u.
k. Militärmusik. In den 1840er Jahren wurden zuerst acht Musiker von
der Stadt Eger als Badekapelle eingesetzt. Erst die Einführung der Mu-
siktaxe im Jahre 1857 ermöglichte die Erweiterung der **Brunnenmusik**
auf zwanzig Mitglieder. Das Kurorchester spielte von Anfang Mai bis
Mitte September, zuerst frühmorgens an der Franzensquelle 11, gegen
Mittag im Kurpark und am späten Nachmittag an der Salzquelle 12.
Immer wieder wurden als Dirigenten Meister ihres Faches engagiert.
Unter dem Taktstock von Theodor Tomaschek, Alfred Oelschlegel, Gus-
tav Schmidt oder Maximilian E. Thamm erweiterte das Orchester maß-
geblich sein Repertoire und gewann auch in Fachkreisen an Ansehen.
Im Jahre 1933 wurde sogar eine neue Freilichtbühne für symphonische
Konzerte im Westendpark 13 errichtet.

Trotz allen historischen Umbrüchen des 20. Jahrhunderts wird die Tra-
dition der Brunnenmusik bis heute fortgesetzt. Von Mai bis September
musiziert ein siebzehn Mitglieder zählendes Orchester jeden Sonntag-
nachmittag im Franzensbader Kurpark. Neben zahlreichen Konzerten
verschiedener Genres, die im Stadttheater, im Kaiserbad 14 oder auch
unter freiem Himmel stattfinden, erweitern auch paradierende Blas-
kapellen mit Majoretten regelmäßig das Musikleben Franzensbads.

In the first decades of the 19th century, spa guests were greeted at their



an Crown 8. From the windows of this building, he could most cer-
tainly have watched the magnificent welcoming of the Bavarian Queen
Teresa on 17th June as well as the arrival of the Austrian Archduke
Stephen on Sunday 4th July. The following day Mr. Konrad in Kreuzer,
a bandmaster from Vienna, found a place to stay in the house "By
Three Golden Roses" 9. At the beginning of July, Spontini's successor
in leading the Berlin opera house, Giacomo Meyerbeer, also arrived
to Františkovy Lázně where he rented a room in the now non-exist-
ent hotel "Austrian Emperor" 10. At the same time, Count Auersperg,
known under his literary pseudonym Anastasius Grün, also stayed in
the town. He mentioned the presence of famous composers in Fran-
tiškovy Lázně in his letter to his wife dated 2nd July 1847: "...yesterday
evening Meyerbeer arrived here too, to me personally a very pleasant
spa guest, and also Spontini is here for some time. If only the presence
of these musical celebrities contributed a little bit to the improvement
and elevation of the local spa music, whose obligatory serenades
nearly every hour torments my hearing..."

LÁZEŇSKÝ ORCHESTR Die Brunnenmusik Spa orchestra

V prvních desetiletích 19. století zdravili lázeňské hosty při jejich pří-
jezdu a odjezdu z lázní chebští trubači. Dále jsou známá vystoupe-
ní c. a k. vojenské hudby z Chebu a kapely chebských ostrostřelců.
Ve 40. letech 19. století město Cheb poprvé angažovalo lázeňskou
kapelu složenou z osmi hudebníků. Teprve se zavedením hudební
taxy roku 1857 však bylo možno hudební těleso rozšířit na dva-
cetičlenný **lázeňský orchestr**, který hrával od května do poloviny
září, a to pravidelně každé ráno u Františkova pramene 11, před
polednem v lázeňském parku a odpoledne u Solného pramene 12.
Dirigenti angažovaní ve Františkových Lázních byli mistry svého
oboru. Pod taktovkou Theodora Tomáška, Alfreda Oelschlegela,
Gustava Schmidta a Maximiliana E. Thamma orchestr postupně
rozšiřoval svůj repertoár a dobrou pověst si získal i v odborných



heilen. Der „Compositeur aus Wien“ logierte im Hause „Zu den zwei
goldenen Löwen“ 6. In Franzensbad und den anderen böhmischen
Bädern komponierte er die 8. Symphonie in F-Dur. Auch Friedrich von
Flotow, Clara Schumann oder Johann Strauss Sohn verbrachten hier
mehrere Kursommer. Eine Gedenktafel am Haus „Stadt Petersburg“ 7
erinnert an die fünf Besuche des Wiener Walzerkönigs in Franzensbad.
Hier komponierte er 1884 den berühmten Kaiserwalzer, dessen erste
sechs Takte er der Kurstadt anlässlich ihres 100. Gründungsjubiläums
im Jahre 1893 widmete.

Eine einmalige Begegnung mehrerer prominenter Kurgäste, zu denen
auch drei berühmte Komponisten gehörten, erlebte Franzensbad im Juli
1847. Am 6. Juni kehrte der italienische Komponist und pensionierte Ge-
neralmusikdirektor der Berliner Oper Gaspare Spontini im Haus „Zur ös-
terreichischen Kaiserkrone“ 8 ein. Aus den Fenstern dieses Hauses konn-
te er wohl dem großartig inszenierten Empfang der bayerischen Königin
Therese am 17. Juni sowie der Ankunft des österreichischen Erzherzogs
Stephan am 4. Juli zusehen. Am darauffolgenden Tag kehrte „Herr Kon-
radin Kreuzer, Kapellmeister aus Wien“ im Haus „Zu den drei goldenen
Rosen“ 9 ein. Auch Spontini's Nachfolger an der Berliner Oper, Giaco-
mo Meyerbeer kam Anfang Juli nach Franzensbad und mietete sich eine
Wohnung in dem später abgerissenen Hotel „Kaiser von Österreich“ 10.
Der als Anastasius Grün bekannte Graf Auersperg, der 1847 ebenso
in Franzensbad kurte, erwähnte dieses Zusammentreffen der weltbe-
rühmten Musiker in einem Brief an seine Frau vom 2. Juli: „...gestern
Abend ist auch Meyerbeer hier angekommen, ein mir sehr angenehmer
Brunnengast, auch Spontini ist schon längere Zeit hier. Möchte doch die
Anwesenheit dieser beiden musikalischen Celebritäten dem miserablen
Klingklang der hiesigen Bademusik, deren obligate Ständchen fast jede
Stunde meine Ohren quälen, etwas verbessern und veredeln...“

The town of Františkovy Lázně has for more than two centuries been
a world-class spa town, which has been visited by a number of impor-
tant guests. Among them have also been a number of **famous musi-
cians**. In 1812 Ludwig van Beethoven tried to heal tinnitus in here. "The
Viennese composer" then stayed in the house "By Two Golden Lions" 6.
During his stay in the Czech spa, he composed his 8th Symphony in
F-major. Also, the composers Friedrich von Flotow, Clara Schumann
and Johann Strauss spent summers in Františkovy Lázně. A memorial
plaque on the building "Town of St. Petersburg" 7 is a reminder of the
five times Strauss stayed in Františkovy Lázně. In 1884 he composed
the famous Imperial waltz here, with the first six bars dedicated to
Františkovy Lázně which marked the occasion of 100 years Anniversa-
ry of its foundation.

In July 1847, Františkovy Lázně was the place of a unique meeting of
a number of famous celebrities, amongst whom were three important
musicians.

On 6th June an Italian composer and retired general music director of
the Berlin opera, Gaspare Spontini, stayed in the house "By the Austri-

1. Divadlo / Stadttheater / Theatre
2. Hudební pavilon / Musikpavillon / Music pavilion
3. Společenský dům (Národní 1/12) / Städtisches Kurhaus / Social building
4. Goethův pomník / Goethedenkmal / Goethe monument
5. Katolický farní kostel / Katholische Pfarrkirche / Catholic parish church
6. Dům „U Dvou zlatých lvů“ (Národní 7/4) / Haus „Zu den zwei goldenen Löwen“ / The house "By Two Golden Lions"
7. Dům „Město Petrohrad“ (Dr. Pohoreckého 55/14) / Haus „Stadt Petersburg“ / The house "the Town of St. Petersburg"
8. Dům „U Rakouské císařské koruny“ (Národní 4/8) / Haus „Zur österreichischen Kaiserkrone“ / The house "By the Austrian Empire Crown"
9. Dům „U Tří zlatých růží“ (Boženy Němcové 31/15) / Haus „Zu den drei goldenen Rosen“ / The house "By the Three Golden Roses"
10. Hotel „Císař rakouský“ (zbourán) / Hotel „Kaiser von Österreich“ (abgerissen) / Hotel "Austrian Emperor" (demolished)
11. Františkův pramen / Franzensquelle / Franz Spring
12. Kolonáda Solného a Lučního pramene / Salz- und Wiesenquelle-Kolonnade / Salty and Meadow Spring colonnade
13. Někdejší venkovní scéna / Ehemalige Freilichtbühne / Former open-air stage
14. Císařské lázně (5. května 154) / Kaiserbad / Imperial Spa

